



Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове, т. LIX, кн. 5, 2015 г.  
Юбилейна научна конференция с международно участие  
Традиции и предизвикателства пред аграрното образование, наука и бизнес  
Agricultural University – Plovdiv, Scientific Works, vol. LIX, book 5, 2015  
Jubilee Scientific Conference with International Participation  
Traditions and Challenges of Agricultural Education, Science and Business



DOI: 10.22620/sciworks.2015.05.031

**РЕГИОНАЛНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ И ТРАДИЦИИ НА  
ЗЕЛЕНЧУКОПРОИЗВОДСТВОТО В ПЛОВДИВСКА ОБЛАСТ  
REGIONAL FEATURES AND TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF  
VEGETABLE PRODUCTION IN THE OF REGION *PLOVDIV***

**Теодора Стоева, Димка Хайтова  
Teodora Stoeva, Dimka Haitova**

Аграрен университет – Пловдив  
Agricultural University – Plovdiv

**E-mail: teodorastoeva@gmail.com; haitova@abv.bg**

**Abstract**

Vegetable production is a traditional sub-sector of Bulgarian plant production. The availability of suitable soil and climatic conditions, long-lasting traditions, rich practical experience, existence and development of new technological solutions and market-oriented innovations as well as the use of modern cultivars of high biological potential outline some favourable trends for the development of vegetable production. They reveal opportunities for broader integration of the sector in rural areas for the achievement of highly efficient, sustainable and competitive production. The aim of the article is to present the regional trends for the development of vegetable production in the region of *Plovdiv* so as to improve the economic performance.

**Key words:** vegetable production, traditions, trends, problems.

**ВЪВЕДЕНИЕ**

Традиционно аграрният сектор е основен отрасъл на българската икономика поради своята важна социална и икономическа значимост. Значението на българското зеленчукопроизводство е било доказвано непрекъснато през последното столетие. То винаги е било считано за приоритетен подотрасъл на българското селско стопанство.

Състоянието на зеленчукопроизводството е предопределено от благоприятните природни и географски условия в нашата страна, както и от богатия опит в производството и отглеждането на зеленчукови култури, които са традиционни за българите.

Наличието на подходящи почвено-климатични условия, дългогодишните традиции, богатият практически опит, наличието и разработването на нови технологични решения и пазарно ориентирани нововъведения,

използването на съвременни сортове с висок биологичен потенциал очертават благоприятни тенденции за развитието на българското зеленчукопроизводство.

### **МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ**

За постигане на поставената цел са използвани статистическите годишници и справочници на Националния статистически институт (НСИ), аграрни доклади на МЗХ, бюлетини на дирекция „Агростатистика“ към Министерството на земеделието и храните, собствени проучвания.

За нуждите на изследването са използвани различни източници на информация – научни списания, публикации на български и чуждестранни автори, *on-line* (електронни) издания, както и авторски изследвания.

### **РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ**

Регионалните особености и производственият потенциал на Южния Централен район оказват благоприятно влияние върху развитието на няколко основни направления като зеленчукопроизводството, лозарството и др. Географското разположение, релефът и разнообразието от почвени и климатични особености оказват силно влияние и благоприятстват развитието на селскостопанското производство, което заема важно място в икономиката на областта.

Производството на зеленчуци, съсредоточено в Южния Централен район, представлява близо 44% от зеленчуковата продукция на нашата страна. Районът е с най-голям относителен дял в производството на основните зеленчукови култури.

Пловдивска област се намира в Южния Централен район. Почвените и климатичните условия благоприятстват отглеждането на почти всички видове култури.

Географското разположение, релефът и разнообразието от почвени и климатични особености оказват силно влияние и благоприятстват развитието на селскостопанското производство, което заема важно място в икономиката на областта.

В развитието на зеленчукопроизводството преобладават редица неблагоприятни фактори, които влияят отрицателно върху възстановяването на този важен за България подотрасъл. Това са слабата финансова подкрепа на държавата, неспособността на българското производство да се конкурира с контрабандния внос от други страни, неефективната връзка между производителите и пазара, слабо равнище на организираност между производителите, липсата на квалифицирани хора, заети в зеленчукопроизводството.

В зеленчуковото производство на открити площи и при висока степен на механизация на работните процеси ръчният труд е безусловно необходим – ръчно окопаване, гравитационно напояване, почистване, сортиране и товарене на продукцията и др.

Високата трудоемкост и по-ниската степен на механизация при повечето зеленчукови култури е причина в най-напрегнатите периоди да се използва сезонна работна сила, която е с ниска квалификация и не е заинтересована от крайните икономически резултати. Този факт налага различните зеленчукови култури и производствени направления да се съчетават по начин, който да оптимизира използването на работната сила и наличната техника за механизирани процеси при изпълнение на агротехническите мероприятия.

Предпоставка за по-добро използване на производствените фактори и повишаване на икономическата ефективност на зеленчукопроизводството е специализацията на производството.

Специализацията на производството оказва пряко влияние върху заетостта в земеделските стопанства. Земеделските стопани, произвеждащи зеленчукови култури, се стремят да произведат такава продукция, от реализацията на която могат да получат най-голяма възвръщаемост на вложените за нейното производство ресурси – земя, работна сила, капитал.

**Таблица 1. Зеленчуково стопанство в Пловдивска област – 40 декара и отглеждане на три култури със специализация домати**

Култури	Площ		Производствени разходи		Разход на труд		Печалба	
	декари	%	лв.	%	човекодни	%	лв.	%
Грах	10	25	860	2,7	80	11,9	640	11,8
Домати	10	25	12 800	38,8	220	32,8	2050	37,7
Дини	10	25	6500	19,7	150	22,5	700	12,8
Домати	10	25	12 800	38,8	220	32,8	2050	37,7
Общо:	40	100	32 960	100	670	100	5440	100

**Рентабилност: 16,5 %**

*Източник: собствени изследвания*

Ефективността на зеленчукопроизводството се определя в значителна степен от специализацията и районирането на земеделското производство.

Районирането на селскостопанското производство е силно повлияно от равнището на използване на производствените фактори.

Традициите и опитът на българина в областта на селското стопанство са дефинирали определени райони и в техните очертания – определени земеделски стопанства, които са специализирани в производството на зеленчукова продукция.

Всеки земеделски стопанин трябва да прецени и да определи кои култури са основни и имат стратегическо значение, за да бъде производството ефективно, с минимални разходи и конкурентоспособно.

Специализацията на производството оказва пряко влияние върху заетостта в земеделските стопанства.

**Таблица 2. Зеленчуково стопанство в Пловдивска област – 40 декара и отглеждане на четири култури без специализация**

Култури	Площ		Производствени разходи		Разход на труд		Печалба	
	декари	%	лв.	%	човекодни	%	лв.	%
Домати	10	25	13 500	41,9	300	36,6	2050	51
Дини	10	25	6500	20,2	150	18,3	720	17,9
Пипер	10	25	11 300	35,1	310	37,8	620	15,4
З. фасул	10	25	900	2,8	60	7,3	630	15,7
Общо:	40	100	32 200	100	820	100	4020	100

**Рентабилност: 12,48 %**

*Източник: собствени изследвания*

От анализа на зависимостта между равнището на специализация, производствените разходи и рентабилността на производството в стопанствата, произвеждащи зеленчуци в Пловдивска област, може да се направи изводът, че по-добри икономически резултати и по-висока рентабилност се отчитат в специализираните стопанства за производство на зеленчуци с високо равнище на специализация.

Поради раздробеността на обработваемата земя зеленчуковото производство е неефективно и разпокъсано, като преобладаващата част от стопанствата са малки по размер, произвеждащи продукция предимно за задоволяване на собствените си потребности, а останалата част, която се предлага на пазара, е с ниско качество.

Уедряването на обработваемата земя ще доведе до значително нарастване на равнището на използване на производствените фактори и ще подобри достъпа до напоителните системи и канали. Ползата от кооперирането е двустранна – пазарът също се повлиява положително от действията на браншовите организации.

Зеленчукопроизводството в България има някои отличителни черти, които го превръщат в едно уникално производство. Благоприятните природни и климатични условия и дългогодишните традиции и опит на българина в отглеждането на зеленчуци, както и наличието на широк спектър от местни сортове, оказват положително влияние върху вкусовите качества на зеленчуковите култури, отглеждани в България, и ги превръщат в предпочитани от потребителите и износителите продукти. За съжаление, производството на зеленчуци не е особено атрактивно поради слабото финансово подпомагане в сравнение с други подотрасли на аграрния сектор.

За подобряване на организацията на зеленчукопроизводството е необходимо уедряване на производството, което към настоящия момент е много разпокъсано и състоящо се предимно от дребни фамилни стопанства. Уедряването и обединяването на малки по размер земеделски стопанства ще повиши ефективността и конкурентоспособността на зеленчуковото производство.

Окрупняването на зеленчукопроизводството ще доведе до повишаване на степента на механизация на работните процеси и най-вече процесите, свързани с прибирането на продукцията. Всеизвестен е фактът, че зеленчуковото производство е един от най-трудоемките подотрасли на аграрния сектор с висок относителен дял на ръчен труд – около 80-90% от общите вложения на труд.

Сериозно предизвикателство пред българското зеленчуково производство е модернизацията на производството, което ще позволи да се увеличи конкурентоспособността му, за да може зеленчуковите продукти да отговорят на съвременните изисквания за качество и да се конкурират с вносните зеленчуци.

#### **ИЗВОДИ**

1. Зеленчукопроизводството е традиционен за България отрасъл, който в близкото минало прославяше страната ни на международните пазари. Зеленчуковите култури се отглеждат в най-подходящите почвено-климатични райони на България, което санкционира необходимостта от тяхното правилно райониране, респективно териториална специализация и концентрация на производството.

2. Към настоящия момент, по редица обективни и субективни причини, българското зеленчуково производство се намира в криза. Българското зеленчукопроизводство е подложено на постоянен натиск от конкурентен внос на евтина зеленчукова продукция от европейските страни.

3. Способността и активността на производителите да се сдружават в браншови организации е гаранция за укрепване на позициите както на подотрасъла „Зеленчукопроизводство“ на пазара като цяло, така и на позициите на отделния земеделски производител като контрагент в процеса на търсене и предлагане.

4. Чрез коопериране помежду си зеленчукопроизводителите имат многократно по-големи възможности за проучване на пазара и за по-добра реализация на произведената продукция.

#### **REFERENCES**

EK, 2010. Obshtata selskostopanska politika prez 2020 g.: Podgotovka za badeshtite predizvikatelstva v oblastta na hranitelnoto snabdyavane, prirodните resursi i teritorialnia balans, Evropeyska komisija, Bryuksel, 2010.

Natsionalna strategia za ustoychivo razvitie na zemedeliето v Bulgaria za perioda 2014-2020 godina, MZH, str. 21; str. 122.

Programa za razvitie na zelenchukoproizvodstvoto i kartofoproizvodstvoto v Republika Bulgaria za perioda 2009-2013 g.; MZH, 2009 g.

